

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

DÖRDÜNCÜ DAİRE

CENNET AYHAN VE MEHMET SALİH AYHAN/TÜRKİYE
(Başvuru no. 41964/98)

KARAR

STRAZBURG

27 Haziran 2006

Söz konusu karar AİHS'nin 44§2. maddesi uyarınca kesinlik kazanacaktır. Ancak ,şekle ilişkin değişiklik yapılabilir.

USULİ İŞLEMLER

Davanın nedeni, Türk vatandaşları Cennet Ayhan ve Mehmet Salih Ayhan'ın ("başvuranlar"), 26 Nisan 1998 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 25. maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 41964/98).

OLAYLAR

I. DAVA OLAYLARI

İlk başvuran, Cennet Ayhan, kimliği belirsiz saldırganlarca öldürülen doktor Mehmet Emin Ayhan'ın dul eşidir. 1962 senesinde Eskişehir'de dünyaya gelmiştir ve Ankara'da ikamet etmektedir. 1961'de Nusaybin'de dünyaya gelen ve Mardin'deki Akçatarla Köyü'nde ikamet etmekte olan ikinci başvuran, ölen kişinin erkek kardeşidir. Her iki başvuran da Türk vatandaşdır.

A. Davaya ilişkin özel durumlar

Dava olayları, taraflar arasında ihtilaflıdır.

1. Başvuran tarafından sunulan şekliyle olaylar

1954 senesinde Mardin'de dünyaya gelmiş olan Mehmet Emin Ayhan, Kürt asıllı bir Türk vatandaşdır. 1991 senesinde başhekim olarak hizmet verdiği Silvan Devlet Hastanesi'ne atanmıştır. Söz konusu tarihte acil durum yönetimine tabi olan Mardin'de yoğun olarak, Kürt kökenli Türk vatandaşlarının yaşamaktadır. Mehmet Emin Ayhan, çoğu kez sol taraflı görüşlerini ve "Kürt kimliği ve Kürt toplumunun demokratik hakları ve özgürlüklerinin tanınmasına" destek verdiğini açıkça ifade etmiştir.

1992 senesi başlarında Silvan Emniyet Müdürü, Mehmet Emin Ayhan'ı aramış ve kendisinden, bir özel polis birimi mensubunun belirli bir süre için hastanede yatırılmasını rica etmiştir. Ayhan, polis memurlarının hastane personeline dahil olmadığı ve bu nedenle hastanede yatırılma hakları bulunmadığı yönünde cevap vermiştir. Emniyet Müdürü, sert bir dille hayalkırıklığını belirtmiş ve Ayhan'a, "gününü göreceğini" söylemiştir. Müteakiben kimliği belirsiz kişilerce telefonla tehdit edilmiştir.

10 Haziran 1992 tarihinde 21.30 sularında Mehmet Emin Ayhan ve eşi evlerine dönerken, hastane yakınlarındaki apartman binalarının zemin katında bulunan bir kahvede oturan üç adamdan biri, yanlarına yaklaşmıştır. Diğer iki adam aniden paltolarının altında sakladıkları silahları çıkararak sokak lambalarına ateş etmiştir. Üçüncü adam Ayhan'a yaklaşıp bir tabanca ile onu boynundan vurmuştur. Ayhan, olay yerinde ölmüştür. Adamlar, beyaz bir Renault Toros arabaya binerek uzaklaşmışlardır.

Beş dakika içerisinde güvenlik güçleri mensupları, olay mahalline ulaşmışlardır. Ölen kişinin eşi, memurlara arabanın uzaklaştığı yönü göstererek sokakların ve evlerin, hızlı bir şekilde araştırılmasını istemiştir. Ayrıca sözlü olarak da kahve sahibinin, söz konusu üç adamın kimlikleri hususunda sorgulanmasını talep etmiştir. Memurlar, bu istekleri yerine getirmemişlerdir.

10 Haziran 1992 tarihinde Terörle Mücadele Şubesi'nden dört polis memuru olay mahallinde bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda, olay mahalli tasvir edilmiş, bir tabanca ve bir Kalaşnikof tüfekten ateş edilmiş ve yerde bulunmuş, kullanılmış fişekler teşhis edilmiştir. Raporda, tanıklardan ifade alındığına değinilmemiştir. Ayrıca 10 Haziran 1992 tarihli ve aynı dört memur ile beşinci bir diğer memur tarafından imzalanan diğer bir raporda, polislerin olay yerine vardığı sırada olay mahallinde birçok kişinin bulunduğu belirtilmiştir. Rapora göre, hiç kimse, olanlara ilişkin tanıklık etmemiştir.

Ölen kişinin cesedi, Silvan Devlet Hastanesi'ne getirilmiştir. Hastanede Silvan Cumhuriyet Savcısı, iki doktorun da katılımıyla bir otopsi gerçekleştirmiştir. Bu doktorlardan biri olan Zeki Tanrikulu, Mehmet Emin Ayhan'ın meslektaşı ve arkadaşısıdır ve müteakiben aynı şekilde öldürülmüştür. Bir sayfalık otopsi raporu, ölen kişinin fiziksel özelliklerini de içermektedir. Ölüm nedeni, silahların neden olduğu yaralanmalar sonucu oluşan beyin hasarıdır. Raporu imzalayan doktorlar, yaraların açık olması nedeniyle "klasik bir otopsi" yürütmeye gerek görmediklerini belirtmişlerdir.

30 Haziran 1992 tarihinde Silvan polisi tarafından alınan bir ifadede ilk başvuran, katillerin yüzlerini görmediğini ve kimliklerine ilişkin şüphesi olmadığını belirtmiştir.

16 Eylül 1992 tarihinde ilk başvuran, emeklilik haklarını talep etme amacıyla, Silvan Cumhuriyet Savcısı'na, eşinin bir hastasını ziyaretten dönerken teröristlerce öldürüldüğüne ilişkin bir yazı göndermiştir.

23 Kasım 1993'de Silvan Cumhuriyet Savcılığı, hazırlık soruşturmasını tamamlamıştır. Söz konusu suçun, Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na soruşturulmasına karar vermiş ve dava dosyasını, Savcılığa göndermiştir. Yazılı olarak, karara itiraz edilebileceğini belirtmiştir. Başvuranlar, haberdar edilmedikleri için karara itiraz etmediklerini belirtmektedirler.

4 Nisan 1994 tarihinde ilk başvuran, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'nın kendisini, soruşturmanın sonucuna ilişkin haberdar etmesini istemiştir. 4 Nisan 1994 tarihli cevabında Savcılık, ilk başvurana eşinin katillerinin izlenmekte olduğunu bildirmiştir.

25 Kasım 1994 tarihinde Sağlık Bakanlığı, Mehmet Emin Ayhan ve Zeki Tanrikulu'nun öldürülmelerine ilişkin yürütülmekte olan hazırlık soruşturmalarına ilişkin bilgi talep etmek üzere Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na yazı göndermiştir. 7 Aralık 1994 tarihinde Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, Sağlık Bakanlığı'na her ikisinin de devlet memurlarına gözdağı vermek amacıyla "yasadışı bölücü örgüt" tarafından öldürülmüş olduğu şeklinde cevap vermiştir.

19 Kasım 1997'de başvuranlar bir kez daha Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı'na yazı göndererek soruşturmanın sonucu hakkında bilgi istemişlerdir. 26 Kasım 1997'de Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, başvuranlara 2 Aralık 1993'de kendisinin yetki sahibi olmadığına karar vererek dava dosyasını, Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'na gönderdiğini bildirmiştir.

9 Ocak 1998 tarihinde Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcılığı, ilk başvurana kendi soruşturma dosyalarını bir kez daha incelediklerini bildirmiştir.

Cumhuriyet Savcısı, katillerin yasadışı silahlı bir örgüt olan Hizbullah'a mensup olduklarının tespit edildiğini ancak henüz yakalanamadıklarını belirtmiştir.

29 Aralık 2005 tarihli bir mektupta başvuranlar Mahkeme'ye, Dr Ayhan'ın katili olan K.A. aleyhindeki cezai takibatın halen Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nin 6. Dairesi huzurunda devam etmekte olduğunu bildirmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 13 Aralık 2005 tarihli duruşma tutanaklarına göre, şu an bir kaçak olan M.A.'nın gözaltına alınması için arama emri çıkarılmıştır ve cezai takibat devam etmektedir.

2. Hükümet tarafından sunulduğu şekliyle olaylar

Dr Ayhan'ın öldürülmesini müteakiben yetkili makamlar ivedi olarak soruşturma başlatmıştır. Ayrıca, Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı'nda yürütülen bir balistik incelemede olay mahallinde bulunan fişeklerin, 11 Kasım 1993'de Silvan Kazası'ndaki Sulak Köyü'nün Düzova Mezrası'nda güvenlik güçlerince düzenlenen bir operasyon sırasında ölü olarak ele geçirilen Ş.B. isimli teröriste ait bir silahtan ateşlendiği tespit edilmiştir.

Hizbullah mensubu İ.B., M.A. ve B.O.'nun ifadelerinden, Dr Ayhan'ın yine Hizbullah mensubu olan K.A. tarafından öldürülmüş olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu tarihte bölgedeki koşullar, özellikle PKK ve Hizbullah terör örgütleri arasındaki rekabet ve ölen kişinin, PKK sempatzanı olması gözönüne alındığında Hizbullah tarafından öldürülmüş olması büyük bir olasılıktır.

Dolayısıyla yetkili makamlar, yukarıda anılan Hizbullah mensuplarınca ileri sürülen iddialara ilişkin bir soruşturma başlatmıştır. Bu bağlamda, K.A.'nın gözaltına alınması için bir arama emri çıkarılmıştır.

29 Ağustos 2001'de K.A., Bursa İli'nde polis tarafından yakalanmıştır.

19 Eylül 2001 tarihli bir iddianamede K.A., diğer suçlar yanında, Dr Mehmet Emin Ayhan'ın öldürülmesi ile suçlanmıştır. Sanık aleyhindeki cezai takibat devam etmektedir.

B. Taraflarca sunulan belgeler

1. Başvuran tarafından sunulan belgeler

Başvuranlar, iddialarına desteklemek üzere bir takım belgeler sunmuşlardır. Söz konusu belgeler, ilgili kısımları ile, aşağıda özetlenmiştir:

(a) Ocak 1998 tarihli Susurluk raporu

Mahkeme huzurunda başvuran, ilk olarak *Yaşa/Türkiye* davasında Mahkeme'ye sunulan sözde Susurluk Raporu'na değinmiştir (2 Eylül 1998 tarihli karar, *Hüküm ve Karar Raporları* 1998-VI, 2423-24, § 46). Rapor, başvuranın avukatı Komisyon önündeki davalarda başvuran adına son savunmaları sunduktan sonra 1998 senesi Şubat ayında hazır hale gelmiştir. Söz konusu gizli rapor ilk olarak yalnızca, 13 Ağustos 1997 tarihinde raporu yetki alanı içerisinde yer alan Müfettişler Kurulu'ndan talep eden Başbakan için hazırlanmıştır. 1998 senesi Ocak ayında raporu kabul etmesini müteakiben Başbakan, esasından ve eklerinden on bir sayfanın gizli tutulması yoluyla, halka sunmuştur.

Giriş kısmında raporun, adli tahkikata dayanmadığı ve resmi bir soruşturma raporu teşkil etmediği belirtilmektedir. Bilgi alma ve esasen Türkiye'nin güneydoğusunda meydana gelen ve siyasi şahsiyetler, hükümet kurumları ve gizli gruplar arasındaki üç taraflı ilişkinin mevcudiyetini doğrulayan belli olayları tanımlama amacıyla hazırlanmıştır.

Rapor, verilen emirler üzerine gerçekleştirilen adam öldürmeler, tanınmış şahsiyetlerin veya Kürt yandaşlarının öldürülmesi ve Devlet'e hizmet ettikleri kabul edilen bir grup "muhabir" tarafından düzenlenen kasıtlı eylemler gibi olay dizilerini incelemiştir. Raporda bölgede terörizmi canlandırmak için verilen mücadele ve özellikle uyuşturucu ticaretinin yapıldığı alanda oluşturulan yeraltı ilişkileri arasında bir bağlantı olduğu sonucuna varılmıştır.

(b) Silvan Cumhuriyet Başsavcısı'nın yetkisizlik kararı

23 Kasım 1993 tarihinde Silvan Cumhuriyet Başsavcısı, bir yetkisizlik kararı çıkarmış ve Mehmet Emin Ayhan'ın öldürülmesine ilişkin soruşturmayı, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki Cumhuriyet Başsavcılığı'na havale etmiştir.

(c) Olay mahalli ve 10 Haziran 1992 tarihli teftiş raporu

Silvan Emniyet Müdürlüğü terörle mücadele şubesinden dört polis memuru, olay mahallinde iki rapor hazırlamıştır. İlk raporda, olay mahalli tanımlanmış ve bir tabanca ile Kalaşnikof tüfeklerden ateş edilen ve yerde bulunmuş kullanılmış fişekleri teşhis edilmiştir.

Aynı dört polis memuru ve beşinci bir diğer polis memurunca imzlanan ve yine 10 Haziran 1992 tarihli ikinci raporda, polis geldiği sırada olay mahallinde birçok kişinin mevcut bulunduğu belirtilmiştir. Rapora göre, kimse olanlara ilişkin tanıklık edememiştir.

(d) Olay mahallinin taslağı

Sözkonusu taslak, cinayet mahallinde bulunan iki polis tarafından hazırlanmıştır. Taslakta cesedin yeri, bulunan fişekler, çevredeki bina ve sokaklar tarif edilmektedir.

(e) 10 Haziran 1992 tarihli otopsi raporu

Rapor, Silvan Silvan Cumhuriyet Başsavcılığı'na bağlı bir savcı tarafından hazırlanmıştır. Ölen kişinin fiziksel özelliklerinin bir tanımını kapsamaktadır. Ölüm nedeninin, ateş edilmesi nedeniyle oluşan sonucu meydana gelen beyin hasarı olduğu belirtilmektedir.

(f) 11 Haziran 1992 tarihli balistik raporu

Olay mahallinde ele geçirilen 10 fişek ve 2 kurşun üzerinde yapılan balistik testleri Bölge Polis Laboratuvarı tarafından gerçekleştirilmiştir. Karşılaştırmalı bir inceleme, çeşitli bakımlardan uyuşma olduğunu ortaya koyarak, tek kaynak olduğuna işaret etmiştir. Fişek ve kurşunlar, soruşturmayı yürütenlerin eline geçecek silahlarla karşılaştırılmaları amacıyla laboratuvar arşivlerinde tutulmuştur.

(g) Cennet Ayhan'ın 30 Haziran 1992 tarihli ifadesi

Başvuran, kocasının öldürülmesiyle ilgili polise verdiği ifadede, kocasının evlerinin önünde ona bir kez ateş eden biri tarafından öldürüldüğünü ve katilin ateş ettikten sonra iki kişiyle birlikte kaçtığını anlatmıştır. Polis memurları ateş edildikten hemen sonra gelmiş ve

katilleri durdurmak için havaya ateş etmiştir. Ancak aynı anda şehrin elektriği kesilmiş ve katiller kaçmıştır. Başvuran, ayrıca, katillerin yüzünü görmediğini ve kocasının öldürülmesinden şüphelendiği kimsenin bulunmadığını ifade etmiştir.

(h) Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı'nın Sağlık Bakanı'na yazısı

Cumhuriyet Başsavcısı, 7 Aralık 1994 tarihli yazısında, Sağlık Bakanı'na, Silvan Devlet Hastanesi'nde çalışan Dr. Mehmet Emin Ayhan ve Dr. Zeki Tanrıkulu'nun teröristlerce öldürüldüğünü ve cinayetin faillerinin bulunup tutuklanmaları için yapılan soruşturmanın askıda olduğunu bildirmiştir.

(i) Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı'nın başvuranların temsilcisine yazısı

Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcısı, 9 Ocak 1998 tarihli yazısında, başvuranlardan Cennet Ayhan'a, avukatı aracılığıyla, Mehmet Emin Ayhan'ın katillerini bulmak için yürütülen soruşturmanın devam ettiğini bildirmiştir.

(j) 14 Aralık 1999 tarihli balistik raporu

Olay mahallinde ele geçirilen fişekler üzerinde yapılan balistik testler Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarı tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan karşılaştırmalı inceleme, Şehmus Bal adlı teröriste ait olarak bulunan 8002594 1989 seri numaralı Tabuk (Kalaşnikof) tipi tüfekte benzerlik ortaya koymuştur.

(k) Mehmet Emin Ayhan cinayetinin failleri oldukları iddia edilen kişiler aleyhinde cezai takibat

3 Mayıs 1995 tarihinde, I.B., M.A. ve B.O., polis memurları tarafından Hizbullah'la olan bağlantılarıyla ilgili olarak sorgulanmıştır. Zanlılar örgütün yasadışı eylemlerine karıştıklarını, kendilerini savunmak ve İran benzeri bir devlet kurmak amacıyla PKK'ye karşı savaştıklarını kabul etmişlerdir. I.B. örgütün askeri kanadından sorumlu olduğunu, M.A.'nın ise yardımcısı olduğunu açıklamıştır. I.B. ayrıca Dr. Mehmet Emin Ayhan da dahil olmak üzere bazı PKK sempatanlarını öldürdüklerini kaydetmiştir.

4 Mayıs 1995 tarihinde, üç zanlı, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne bağlı Cumhuriyet Başsavcılığı'nda sorgulanmıştır. Zanlıların tümü Hizbullah veya bu örgütün yasadışı eylemleriyle ilgileri olduğunu reddetmişler, 3 Mayıs 1995 tarihli ifadelerinin baskı altında alındığını iddia etmişlerdir. Aynı gün, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne çıkarılmışlar ve mahkemenin tek hakimi tarafından sorgulanmışlardır. Zanlıların tümü suçlamaları reddetmiş, polis memurları tarafından alınan ifadelerinin gerçeği yansıtmadığını ve baskı altında alındığını iddia etmişlerdir.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne sunulan 9 Haziran 1995 tarihli iddianamede, I.B. ve M.A. da dahil olmak üzere on bir kişi hakkında, ülkenin bir bölümünü ayırıp bir Kürt-İslam devleti kurmak amacıyla olan yasadışı terör örgütü Hizbullah'a üye olmaları nedeniyle cezai takibat açılmıştır. Bu kişiler Silvan'da Dr. Ayhan haricinde 40-45 kadar kişiyi öldürmekle de suçlanmışlardır.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi, 29 Nisan 1999 tarihinde, I.B. ve M.A.'yı, Türk Ceza Kanunu'nun 168 § 2. Maddesi uyarınca yasadışı terör örgütüne üye olmaktan suçlu bulup, on iki yıl altı ay hapis cezasına çarptırmıştır.

30 Nisan 1999 tarihinde, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, 29 Nisan 1999 tarihli karara itiraz etmiş ve delil yetersizliğine dayanarak I.B. ve M.A.'nın beraat etmelerini talep etmiştir. I.B. ve M.A. da, belirlenemeyen bir tarihte Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararına itiraz etmiştir.

Yargıtay, 29 Kasım 1999 tarihinde, zanlıların örgüt üyeliğinden suçlu bulunmaları için yeterli delil bulunmaması ve ilk derece mahkemesinin I.B. ve M.A.'yı yasadışı ateşli silah bulundurmaktan suçlu bulmaması nedeniyle, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 29 Nisan 1995 tarihli kararını bozmuştur.

Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi Müdürü, 4 Temmuz 2000 tarihli bir yazıyla, Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne bağlı Cumhuriyet Başsavcısı'na, K.A.'nın M.A. ve (Şehmus kod adlı) I.B.'nin emriyle gerçekleşen Dr. Ayhan cinayetinden arandığını bildirmiştir.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, 10 Temmuz 2000 tarihli ek iddianamede, I.B. ve M.A.'yı, Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın öldürülmesini planlamak ve ölüm emrini vermekle suçlamıştır. Cumhuriyet Savcısı cinayetin K.A. tarafından işlendiğini kaydetmiştir.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, 6 Kasım 2000 tarihinde, K.A. hakkında, K.A.'yı Hizbullah terör örgütü adına silahlı saldırılar gerçekleştirmekle suçlayan bir iddianame hazırlamıştır. İddianamede, K.A.'nın, M.A. ve I.B.'nin verdiği emirlerle, Dr. Ayhan'ı öldürdüğünü iddia etmiştir. Bu nedenle K.A.'nın, Türk Ceza Kanunu'nun 146. Maddesi kapsamında cezalandırılmasını, gıyabında yargılanmasını ve K.A. aleyhindeki cezai yargılamanın, M.A. ve I.B. aleyhinde askıda bulunan cezai yargılamayla birleştirilmesini talep etmiştir.

Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi, 17 Kasım 2000 tarihinde, K.A. hakkında, Hizbullah terör örgütünün gerçekleştirdiği silahlı saldırılara karıştığı gerekçesiyle gıyabi tutuklama kararı çıkarmıştır.

Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın katili olduğu iddia edilen K.A., 29 Ağustos 2001 tarihinde Bursa'da yakalanmıştır.

Olay mahallinde düzenlenen 12 Eylül 2001 tarihli soruşturma raporuna göre, K.A. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutuluyordu. Aynı tarihte, polis memurlarıyla beraber bir cumhuriyet savcısı ve bir katip, K.A.'yı, suçu işlediği olay mahalline götürmüştür. K.A., Dr. Ayhan'ın öldürüldüğü yerde, cinayeti M.E. ve Z.B. ile beraber işlediğini itiraf etmiştir. Ayrıca cinayet planının ayrıntılarını ve cinayetin ardından nasıl kaçtıklarını anlatmıştır.

K.A. ve beraberindeki zanlılar aleyhinde, 19 Eylül 2001 tarihinde sunulan iddianamede, Cumhuriyet Başsavcısı, K.A.'nın Hizbullah terör örgütünün etkin bir üyesi olduğunu ve Dr. Mehmet Emin Ayhan da dahil olmak üzere beş kişinin öldürülmesine karıştığını öne sürmüştür. Dr. Ayhan'ın M.E. ve Z.B. tarafından PKK sempatizanı olduğu için

vurularak öldürüldüğünü ve cinayet sırasında K.A.'nın silahlı gözcü olarak hareket ettiğini kaydetmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemesi, 29 Ocak 2002 tarihinde, K.A. aleyhindeki cezai yargılamayı, B.O. aleyhinde askıda olan cezai yargılamadan ayırmaya karar vermiştir.

K.A. 21 Ocak 2002 tarihinde Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne çıkarılmıştır. Duruşmada, aleyhine yapılan suçlamaları reddetmiş, Hizbullah üyesi olmadığını ve cinayetlerin hiçbirleriyle ilgisi olmadığını iddia etmiştir. Suçları itiraf ettiği ifadesinin, gözaltında tutulduğu sırada polis memurları tarafından işkence altında alındığını ileri sürmüştür. K.A., ayrıca, olay mahallinde düzenlenen 12 Eylül 2001 tarihli soruşturma raporuyla ilgili sorgulandığında, Cumhuriyet Savcılığı'nın hazırladığı raporun içeriğinin gerçeği yansıtmadığını, cinayet mahalline hiç götürülmediğini ve önceden hazırlanan ifadeleri vermeye zorlandığını iddia etmiştir.

5 Şubat 2002 tarihinde, K.A.'nın suç ortağı olduğu iddia edilenlerden I.B. yakalanmıştır. Cumhuriyet Savcısı'yla Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin tek hakimine verdiği 6 Şubat 2002 tarihli ifadesinde, I.B., Hizbullah üyesi olduğunu ve bu örgütün yasadışı eylemlerine katıldığını reddetmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMASI

İlgili iç hukuka dair tam açıklama izleyen davada ortaya konmuştur: *Tanrıkulu – Türkiye* [BD], no. 23763/94, §§ 52-61, AİHM 1999-IV.

HUKUK

1. HÜKÜMET'İN ÖN İTİRAZI

Hükümet, başvuranların, AİHS'nin 35 § 1. Maddesi'nde belirtilen iç hukuk yollarının tüketilmesi koşulunu yerine getirmediğini belirtmiştir. Bu bağlamda, Mehmet Emin Ayhan'ın ölümünün yetkili makamlarca halen araştırıldığını ve sanıklar aleyhindeki cezai yargılamanın Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde halen askıda olduğunu beyan etmiştir. Bununla beraber, başvuranlar, yetkili makamlara, hiçbir aşamada, cinayetin arkasında Devlet ajanlarının olduğunu ve AİHM'ye sundukları şikayetin, başvuranlardan Cennet Ayhan'ın polise verdiği 30 Haziran 1992 tarihli ifadesi ile Cumhuriyet Savcılığı'na yazdığı 16 Eylül 1992 tarihli yazıyla tamamen çeliştiğini iddia etmemişlerdir. Hükümet ek olarak, başvuranlardan Cennet Ayhan'ın, kocasının ölümüyle ilgili olarak hiç tazminat talebinde bulunmadığını belirtmiştir.

Başvuranlar, AİHM'nin içtihadına atfederek, yetkili makamların sorumlu tutulacağı kanuni bir mazerete dayanmayan adam öldürme şikayeti konusunda, Türkiye'nin güneydoğusundaki iç hukuk yollarının etkili olmadığını iddia etmişlerdir. Başvuranlar, yetkili makamları başvurularında belirttikleri iddialardan sorumlu tutmaları durumunda, yaşamlarının riske gireceğini belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak, başvuranlar, Dr. Zeki Tanrıkulu'nun eşinin yetkili makamları kocasının ölümüyle ilgileri olmakla suçladığında, baskıya maruz kaldığını gözlemlemişlerdir. Buna ek olarak, Mehmet Emin Ayhan'ın katilleri teşhis edilmediği için, ölümüyle ilgili tazminat da talep etmemişlerdir.

AİHM, AİHS'nin 35 § 1. Maddesi'nde atıfta bulunulan iç hukuk yollarının tüketilmesi koşulunun, başvuranları, iddia edilen ihlallerinin düzeltilmesini sağlamak için, öncelikle iç hukuk sisteminde mevcut ve yeterli bulunan başvuru yollarını kullanmaya zorunlu kıldığını yinelemektedir. Başvuru yolları, hem teoride hem de uygulamada yeterince güvenilir olmalıdır, bu koşullar sağlanmadığı takdirde gerekli erişilebilirlik ve etkinlikten yoksun olacaklardır. 35 § 1. Madde, ayrıca, sonrasında AİHM'ye sunulacak şikayetlerin, en azından içeriği ve iç hukukun belirlediği biçim bakımından, gerekli koşullar ve süre sınırlarıyla uyumlu olarak uygun iç birimlere yapılması ve bunun yanında, AİHS'nin ihlalini önleyebilecek usule ilişkin her türlü yöntemin kullanılması şartlarını koşturmaktadır. Öte yandan, yetersiz ve etkisiz iç hukuk yollarına başvurma mecburiyeti bulunmamaktadır. (bkz. *Aksoy – Türkiye*, 18 Aralık 1996 tarihli karar, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-VI, s. 2275-76, §§ 51-52 ve *Akdivar ve Diğerleri – Türkiye*, 16 Eylül 1996 tarihli karar, *Reports* 1996-IV, s. 1210, §§ 65-67)

İç hukuk yollarının tüketilmediğini iddia eden Sorumlu Hükümet, AİHM'ye, başvuranların müracaat etmediği başvuru yollarını yeterince açık olarak tanımlamakla ve başvuru yollarının sözkonusu zamanda hem teoride hem de uygulamada etkili ve mevcut olduğu, başka bir deyişle erişilebilir olduğu, başvuranların şikayetlerini telafi edebilecek yetkinlikte olduğu ve sonuca götürme yolunda makul olasılıkların bulunduğu konusunda ikna etmekle yükümlüdür (bkz. *Akdivar ve Diğerleri*, yukarıda sözü edilen, s. 1211, § 68).

AİHM, 29 Şubat 2000 tarihli kabuledilebilirlik kararında, başvuranlardan Cennet Ayhan'dan medeni hukuk ya da idare hukuku kapsamında tazminat davası açmasının istenmemesine karar verildiğini anımsar. Ayrıca, ihtilaf konusu olan cezai soruşturmanın AİHS kapsamında etkili addedilip addedilemeyeceği sorusunun, başvuranların şikayetlerinin içeriğiyle yakından ilişkili olduğuna ve esaslara eklenmesine karar vermiştir. Bu soruyla ilgili olarak tarafların sunduğu görüşleri dikkate alarak, AİHM, AİHS'nin 2. ve 13. Maddeleri uyarınca şikayetlerin içeriğinin incelenmesinde bu hususa yönelmeyi uygun bulmaktadır.

II. AİHS'NİN 2. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, Dr. Mehmet Emin Ayhan'ı Devlet ajanlarının vurup öldürdüğünü veya buna göz yumduklarını ve yetkili makamların Dr. Ayhan'ın öldürülmesiyle ilgili etkili bir soruşturma yapmadıklarını iddia etmişlerdir. Başvuranlar AİHS'nin 2. Maddesi'ne dayanmışlardır. Bu Madde'ye göre:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurma kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:

- a) Bir kimsenin yasadışı şiddete karşı korunması için;
- b) Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
- c) Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için.”

A. Tarafların Savları

1. Başvuranlar

Başvuranlardan Cennet Ayhan, Cumhuriyet Savcısı'na yazdığı 16 Eylül 1992 tarihli yazıda "terörist" sözcüğünü kullandığında, kocasının ölümünde parmağı bulunan Devlet'in ırkçı ve gerilla karşıtı tehlikeli güçlerini ima etme niyetinde olduğunu iddia etmiştir. Bu nedenle Hükümet'in, Cennet Ayhan'ın eşinin ölümüyle ilgisi oldukları gerekçesiyle yetkili makamları suçlamadığı görüşü doğru değildir. Ayrıca Cennet Ayhan'ın polise verdiği 30 Haziran 1992 tarihli ifade, eşinin ölümünden ne PKK ne de Hizbullah üyelerinden şüphelendiğinin teyidi olarak görülmelidir. Cennet Ayhan'ın bunlardan şüphelenmek için bir neden yoktur.

Başvuranlar, yetkili makamlar aleyhindeki iddialarını desteklemek amacıyla, Devlet ajanlarının katillerin kaçmasını sağlamak için Silvan'a elektrik ikmalini kestiklerini düşündüklerine dikkati çekmişlerdir. Ek olarak, yetkili makamların yaptığı soruşturmanın yetersizliği, maksadın, Mehmet Emin Ayhan'ın katillerini korumak olduğunu da ortaya koymuştur. Başvuranlar, Ayhan'ın öldürülmesini Hizbullah'la ilişkilendirmek için ortada kanıt olmadığını ve İ.B., M.A. ve B.O.'nun Hükümet'in dayandığı ifadelerini aslında duruşmada geri aldıklarını iddia etmişlerdir. Bu kişilerin Mehmet Emin Ayhan'ı öldürmeye teşvik etmekle hiç suçlanmamaları önemli bir husustur. Başvuranlara göre, bu kişilerin ifadeleri işkence altında alınmıştır. Başvuranlar, K.A.'nın aslında daha sonra tutuklandığını ve Mehmet Emin Ayhan'ı öldürdüğünü kabul etmediğini ileri sürmüşlerdir.

Başvuranlar, soruşturma dosyasındaki bazı öğelerin doğruluğuna da itiraz etmişlerdir. Olay mahallinin haritasında, kahvehaneye ilgili her türlü göndermenin görmezden gelindiğini ve böylece cinayetin gerçekleştiği zaman orada olabilecek tanıkların aranıp bulunması gerekliliğini de ortadan kaldırdığını kaydetmişlerdir. Başvuranlar, tanık bulunabilmesi için, soruşturmanın kahvehanede yapılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Öte yandan, olayla ilgili civarda kimse sorgulanmamıştır. Başvuranlar, Hükümet'in hazırladığı ikinci olay raporunun gerçekleri yansıttığına itiraz etmişlerdir. Bu raporun, onlar başvurularını gözlemler için ilettikten sonra düzenlendiğine inanmaktadırlar. Başvuranlara göre, Hükümet'in hazırladığı rapor, polis ulaştığında olay yerinde pek çok kişinin bulunduğunu, bu kişilerin cinayete ilgili sorgulandığını ancak hiçbirinin ne olduğuyla ilgili tanıklık edemediğini ifade etmektedir.

Başvuranlar ayrıca, olay raporunun ve otopsi raporunun hazırlanma süresine dikkat çekmiştir. Otopsiyi yapan doktorlardan biri olan Zeki Tanrıkulu'nun, birinci başvurana, tam otopsi yapmak istediğini ancak, güvenlik güçlerinin baskısı altında bunu yapamadığını ve otopsi raporunu imzaladığını söylediğini ileri sürmüşlerdir. Buna ek olarak, cesede ait hiçbir fotoğraf çekilmemiş ve Mehmet Emin Ayhan'ı öldüren kurşunlar incelemeye alınmamıştır. Bunlar, başvuranların, Dr. Zeki Tanrıkulu gibi, Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın, Devlet tarafından planlanmış bir infaza kurban gittiği sonucuna varmalarına neden olmuştur.

2.Hükümet

Hükümet, kanıtların, Mehmet Emin Ayhan'ın, bir PKK/Kürt sempatzanı olması ve Hizbullah ile PKK arasındaki rekabet dikkate alındığında, Hizbullah üyeleri tarafından öldürüldüğüne işaret ettiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, İ.B., M.A. ve B.O. isimli, yirmi iki cinayete suçlanan Hizbullah üyelerinin, yine bir Hizbullah üyesi olan K.A.'ya Mehmet Emin

Ayhan'ı öldürmesi talimatını verdiklerine dikkat çekmiştir. Hükümet'e göre, yetkililer, hayatı, bir terör örgütünün elinde risk altında olan bir kişinin öldürülmesini önlemek için adım atmamaktan sorumlu tutulamaz. Yerel soruşturmanın hiçbir safhasında, başvuranların, Mehmet Emin Ayhan'ın ölümünden dolayı yetkilileri suçlamadığını da tekrarlamıştır. Davadaki kanıtlar, şimdiye kadar, Dr. Ayhan'ın öldürülmesi ve Hükümet arasında hiçbir sebep sonuç bağı ortaya koymamıştır.

Hükümet, ayrıca, yetkililerin pasif davrandığı ya da failleri takip etmediğinin söylenemeyeceğini belirtmiştir. Dr. Ayhan'ı öldürdüğü iddia edilen kişi, yakalanarak yargılanmasına başlanmıştır ve cezai takibat Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam etmektedir.

B.AİHM'nin değerlendirmesi

1.Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın öldürülmesine ilişkin olarak

Yaşam hakkını koruyan ve yaşam hakkının elden alınmasına ilişkin koşulları ortaya koyan 2. madde, AİHS'nin, derogasyona müsaade edilmeyen, en temel maddelerinden biridir. 3. madde ile birlikte, Avrupa Konseyi'ni oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birini de muhafaza eder. Dolayısıyla, yaşam hakkının elden alınmasının haklı görülebileceği koşullar çok sıkı bir şekilde yorumlanmalıdır. Bireylerin korunmasına ilişkin bir sözleşme olarak AİHS'nin hedef ve amacı, 2. maddenin, teminatlarını uygulanabilir ve etkili kılabilmeye yönelik yorumlanması ve uygulanmasını gerektirir (bkz. *McCann ve Diğerleri – İngiltere*, 27 Eylül 1995 kararı, Seri A no. 324, ss. 45-46, p 146-147).

2. maddenin sunduğu teminatın korunmasının önemi ışığında, AİHM'nin, yaşam hakkının elden alınmasına dair iddiaları, yalnızca Devlet görevlilerinin davranışlarını değil aynı zamanda tüm koşulları dikkate alarak, en titiz şekilde incelemesi gereklidir (bkz. diğerlerinin yanı sıra, *Orhan – Türkiye*, no. 25656/94, § 326, 18 Haziran 2002).

AİHM, rolünün ikincil niteliğine ilişkin olarak hassastır ve belirli bir davanın koşullarının kaçınılmaz kılmadığı hallerde, birinci derece mahkemesi rolünü üstlenmede temkinli olması gereklidir (bkz. örneğin, *McKerr – İngiltere*, (karar), no. 28883/95, 4 Nisan 2000). Yerel yargılamanın yapıldığı hallerde, kendi kanıt değerlendirmesini, ulusal mahkemelerin değerlendirmesinin yerine koymak AİHM'nin görevi değildir ve kural olarak, ellerindeki kanıtları incelemek bu mahkemelerin görevidir (*Klaas – Almanya*, 22 Eylül 1993 kararı, Seri A no. 269, s. 17, § 29). AİHM'nin, yerel mahkemelerin tespitleri ile bağlı olmamasına rağmen, normal koşullarda, bu mahkemelerin vardığı tespitlerden ayrılması için ikna edici faktörlere ihtiyacı vardır (*ibid.*, s. 18, § 30). Yine de, 2. ve 3. madde bağlamında iddiaların ortaya konduğu hallerde, bazı yerel işlemler ve soruşturmalar yapılmış olsa dahi, AİHM'nin özel itina göstermesi gereklidir (bkz. *mutatis mutandis*, *Ribitsch – Avusturya*, 4 Aralık 1995 kararı, Seri a A no. 336 § 32, ve *Avşar – Türkiye*, no. 25657/94, § 283, AİHM 2001-VII (bölümler)).

Yukarıdaki ilkeleri dikkate alarak, AİHM, bu davada ortaya çıkan konuları, taraflarca sunulan yazılı belgeler ve özellikle tarafların, sözkonusu olaya yönelik yapılan yargı soruşturmasına ilişkin ortaya koydukları belgeler ve tarafların esaslara ilişkin yazılı görüşleri bağlamında inceleyecektir.

AİHM, başvuranların, akrabaları olan Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın öldürülmesine Devlet görevlilerinin karışmış olmasına ilişkin ciddi iddialar ortaya attıklarını not eder. Başvuranlar, akrabalarının, aynı hastanede çalışmış olan ve davası AİHM'de incelenmekte olan Dr. Zeki Tanrıkulu'nun öldürüldüğü gibi, meçhul saldırganlarca öldürüldüğünü önemle vurguladıklarını not eder (*Tanrıkulu – Türkiye* [BD], no. 23763/94, AİHM 1999-IV). Bu bağlamda, Susurluk Raporu'na atıfta bulunarak, başvuranlar, Dr. Ayhan'ın öldürülmesinin, Devlet'in, bölgede tanınmış Kürtleri korkutma politikasının bir parçası olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, Dr. Ayhan'a, bir polisin hastaneye yatmasını reddettiği için yapıldığı iddia edilen tehditleri de dayanak olarak almışlardır. Bu anlatılanlar bağlamında, AİHM, Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın ölümü öncesinde meydana geldiği iddia edilen olayların ve söz konusu tarihte birkaç Kürdün öldürülmesinin, başvuranların, Dr. Ayhan'ın, Devlet görevlilerin iştirakiyle öldürüldüğüne dair iddialarını destekler nitelikte olduğu kanısındadır.

Ancak, AİHM'ye göre, AİHS'nin maksadı bağlamında gerekli olan kanıt standardı, “hiçbir şüpheyi yer bırakmayacak şekilde” ilkesine dayalıdır ve bu tür bir kanıt, yeterince güçlü, açık ve birbiriyle uyumlu çıkarımların veya benzeri çürütülmemiş maddi karinelere birlikte bulunması ile elde edilebilir (bkz. *İrlanda – İngiltere*, 18 Ocak 1978 kararı, Seri A no. 25, s. 65, § 161). Bu bağlamda, AİHM, bir Devlet'in AİHS bağlamında olan ve kendi organları ve görevlilerinin davranışlarından kaynaklanan sorumluluğunun, herhangi bir bireyin cezai sorumluluğu ile karıştırılmaması gerektiğini tekrarlar (bkz. yukarıda anılan *Avşar*, § 284).

Davanın kendine özgü koşullarına gelince, AİHM, ne birinci başvuranın ne de başka bir kişinin katillerin yüzünü gördüğünü not eder. Taraflarca sunulan belgelerden, başvuranların, soruşturma makamlarına verdikleri ifadelerde, Dr. Ayhan'ın katil(ler)i olduğundan şüphelendikleri kişilerin isimlerini verdikleri görülmemektedir. Bunun aksine, birinci başvuran, AİHM'de bunun maaş hakkını geri alma amacı taşıdığını ifade etmesine rağmen, 16 Eylül 1992 tarihli yazısında, kocasının teröristler tarafından öldürüldüğünü iddia etmiştir. Ayrıca, başvuranların Dr. Ayhan'ın Devlet görevlileri tarafından tehdit edildiği iddiaları ya da ölümünden önce hayatının risk altında olduğuna inanmak için yeterli sebep olduğu yalnızca onların olanları anlatma şekline dayalı idi.

Dolayısıyla, bu bağlamda eldeki tek kanıt, olay yerinde bulunan on mermi kovanı ve iki mermi idi. Kovan ve mermiler üzerinde yapılan adli tıp muayenesi, bunların Şehmus Bal isimli teröristin silahına ait olduğunu ortaya koymuştur. Ancak, Şehmus Bal'ın muhtemel iştirakini ya da söz konusu silahın Dr. Ayhan'ın öldürülmesinde başka kişilerce muhtemelen kullanıldığını tespit etmeye yönelik soruşturmayı genişletmek amacıyla herhangi bir adım atıldığı görülmediğinden, bu tespit hiçbir sonuç vermemiştir.

Hükümet'in, Dr. Ayhan'ın Hizbullah mensupları tarafından öldürüldüğüne dair mütalaasına ilişkin olarak, AİHM, olaya karıştıkları iddia edilen şüphelilerin tümünün, kendilerine yönelik suçlamaları reddettiklerini ve bugüne kadar, kendilerine yönelik başlatılan cezai işlemlerin bu tür bir tespitle sonuçlanmadığını not eder.

Üstelik, başvuranların Susurluk Raporu'na dayanmalarına ilişkin olarak, geçmiş kararlarında (*Yaşa – Türkiye*, 2 Eylül 1998 kararı, *Reports* 1998-VI, §§ 95-96, *Özgür Gündem – Türkiye*, no. 23144/93, § 40 AİHM 2000-III), AİHM, gerekli olan kanıt standardı bağlamında, Devlet görevlilerinin adlarının belirli herhangi bir olayda geçtiğini belirlemede dayanak olarak alınamayacağına hükmettiğini hatırlatır. Başbakan'ın talebi ile hazırlanan ve yine kendisinin kamuya açıklanmasına karar verdiği bu raporun, yalnızca, terörle mücadeleyle

ilgili sorunlara ilişkin bilgi sunmak ve bu sorunları analiz etmek ve önleyici ve araştırmaya yönelik önlemler tavsiye etmek amacıyla yapılmış ciddi bir çaba olduğu düşünülebilir.

Yukarıda anlatılanlar ışığında, AİHM, başvuranların akrabasının ölüm koşullarına yönelik iddiaların, spekülasyon ve varsayımdan öteye gitmediğini gözlemler. Dolayısıyla, dava dosyasındaki belgelerin, Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın, başvuranların iddia ettiği koşullarda, herhangi bir Devlet görevlisinin veya Devlet makamları adına görev yapan bir kimsenin iştirakiyle öldürüldüğü sonucuna gerekli kanıt standardı bağlamında ulaşmasını sağlamadığı kanısındadır.

Dolayısıyla, bu bağlamda 2. madde ihlal edilmemiştir.

2.Soruşturmanın yetersiz olduğu iddiasına ilişkin olarak

AİHS'nin 2. maddesi bağlamında, yaşam hakkını korumaya yönelik yükümlülük, Devlet'in, AİHS'nin 1. maddesi bağlamında daha genel olan "kendi yetkisine tabi herkese AİHS'de tanımlanan hak ve özgürlükleri sağlamak" görevi, dolaylı olarak, bireylerin güç kullanımı sonucunda öldürüldüklerinde etkili bir resmi soruşturma şeklinin bulunmasını da gerektirir (bkz. yukarıda anılan *Kıbrıs*, § 131; *Hugh Jordan – İngiltere*, no. 24746/94, § 105, AİHM 2001-III (bölümler); *Akdeniz ve Diğerleri – İngiltere*, no. 23954/94, § 89, 31 Mayıs 2001 ve *Kaya – Türkiye*, 19 Şubat 1998 kararı, *Reports* 1998-I, s. 324, § 86). Bu tür bir soruşturmanın temel maksadı, yaşam hakkını koruyan iç hukukun etkili olarak hayata geçirilmesini ve Devlet görevlilerinin veya birimlerinin sözkonusu olduğu davalarda, bunların sorumluluğu altında meydana gelen ölümlere izahat getirmelerini sağlamaktır. Hangi tür soruşturma şeklinin bu amaçları karşılayacağı, koşullara göre farklılık gösterebilir. Ancak, uygulanan şekil ne olursa olsun, konunun dikkatlerine sunulmasından itibaren, yetkililer kendi inisiyatifleriyle hareket etmelidirler. Resmi bir şikayette bulunmayı ya da herhangi bir soruşturma yürütme sorumluluğunu üstlenmeyi en yakın akrabaya bırakamazlar (bkz. örneğin, *mutatis mutandis*, *İlhan – Türkiye* [BD], no. 22277/93, § 63, AİHM 2000-VII, ve yukarıda anılan *Avşar*, § 393). Ayrıca, en yakın akrabasının, kendi meşru çıkarlarını korumak için, sürece gerekli olduğu kadar katılması gereklidir (bkz. yukarıda anılan, *Hugh Jordan*, § 109, ve kurbanın ailesinin soruşturmaya ve mahkeme belgelerine erişiminin olmadığı *Oğur – Türkiye* [BD], no. 21594/93, § 92, AİHM 1999-III).

Devlet görevlilerince yapıldığı meşru olmadığı iddia edilen öldürmeye yönelik bir soruşturmanın etkili olabilmesi için, genel olarak, soruşturmadan sorumlu olan ve soruşturmayı yürüten kişilerin, olaylarda adı geçenlerden bağımsız olmaları gerektiği düşünülebilir (bkz. *Güleç – Türkiye*, 27 Temmuz 1998, *Reports* 1998-IV, §§ 81-82, ve yukarıda anılan *Oğur*, §§ 91-92). Bu, yalnızca hiyerarşik ve kurumsal bir bağlantının bulunmaması değil, bir bağımsızlık bulunması anlamına da gelir (bkz. örneğin, iddia edilen bir çatışmada bir kızın ölümünü soruşturan Cumhuriyet Savcısının, olayda adı geçen jandarmanın sağladığı bilgiye büyük ölçüde dayanması suretiyle bağımsız olmadığını sergilediği, *Ergi – Türkiye*, 28 Temmuz 1998, *Reports* 1998-IV, §§ 83-84).

Soruşturma, bu tür davalarda kullanılan gücün koşullar dahilinde haklı olup olmadığının belirlenmesi (bkz. yukarıda anılan *Kaya*, s. 324, § 87) ve sorumluların belirlenmesi ve yakalanması (bkz. yukarıda anılan *Oğur*, § 88) sonucuna ulaşmaya muktedir olması açısından da etkili olmak zorundadır. Bu, sonuca değil, yönetime ilişkin bir yükümlülüktür. Yetkililerin, başka unsurların yanı sıra, görgü tanığı ifadesini, adli tıp kanıtlarını ve uygun hallerde olay yerinde incelemeyi, balistik muayeneyi, yaralanmaya dair

tam ve doğru bilgi içeren bir otopsiyi, klinik bulguların objektif analizini ve ölüm sebebini içeren kanıtları teminata almak için atabilecek adımları atmış olmaları gerekmektedir (bkz. otopsilerle ilgili olarak, *Salman – Türkiye* [BD], no. 21986/93, § 106, AİHM 2000-VII; tanıklarla ilgili olarak, yukarıda anılan *Tanrıkulu – Türkiye* [BD], § 109; adli tıp kanıtlarıyla ilgili olarak, *Gül – Türkiye*, no. 22676/93, § 89, 14 Aralık 2000; balistik muayeneye ilgili olarak, yukarıda anılan *Oğur*). Soruşturmada, soruşturmanın sorumlu kişi veya kişilerin belirleme kabiliyetini zedeleyen herhangi bir eksiklik, bu standardı karşılamama riskini ortaya koyacaktır.

Bu bağlamda, bir ivedilik ve makul süratlilik gereği sözkonusudur (bkz. *Yaşa – Türkiye*, 2 Eylül 1998 kararı, *Reports* 1998-VI, ss. 2439-2440, §§ 102-104; *Çakıcı – Türkiye* [BD], no. 23657/94, §§ 80-87 ve 106, AİHM 1999-IV; yukarıda anılan *Tanrıkulu*, § 109, ve *Mahmut Kaya – Türkiye*, no. 22535/93, §§ 106-107, AİHM 2000-III). Belli bir durumda bir soruşturmada ilerlemeyi engelleyen durumlar veya zorluklar olabileceği kabul edilmelidir. Ancak, yetkililerin ölümcül bir güç kullanımını soruşturmadaki süratli tepkisi, kamuoyunun, kendilerinin hukukun üstünlüğüne olan bağlılıklarını muhafaza etmede ve kanunsuz davranışlara karışma veya bunlara müsamaha gösterme görüntüsü vermeyi önlemede temel olarak görülebilir.

Bu davada, Hükümet, Devlet görevlilerinin başvuranın akrabasının öldürülmesine karıştıklarına dair hiçbir kanıt bulunmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca, başvuranların herhangi bir safhada, bu bağlamda açık bir suçlama yapmış olduğuna dair hiçbir kayıt bulunmamaktaydı.

Bu bağlamda, AİHM, yukarıda değinilen yükümlülüğün, şüphelilerin Devlet görevlileri olduğu davalarla sınırlı olmadığına işaret eder. Buna göre, başvuranların, yetkililerin ölüme karışmalarına dair iddiaları temelsiz olsa dahi, bu, 2. madde bağlamında ölüme ilişkin koşullara yönelik etkili bir soruşturma yürütmeye ilişkin usuli yükümlülüğü kapsam dışı bırakmaz (bkz. yukarıda anılan *Tanrıkulu – Türkiye*, § 103).

Davanın kendine özgü koşullarına dönüldüğünde, AİHM, başvuranların yetkililerin yürüttüğü soruşturmanın iddiaya göre yetersizliğine ilişkin olarak birkaç şikâyetle bulunmuş olmalarına karşın, Hükümet'in sözkonusu soruşturmanın AİHS'nin 2. maddesindeki gerekli standardı karşıladığını iddia ettiğini not eder. AİHM, dolayısıyla, 2. maddenin bu usuli yönüne uygun davranılıp davranılmadığını inceleyecektir.

AİHM, Dr. Ayhan'ın öldürülmesine ilişkin olarak bir soruşturma yapıldığını gözlemler. Ancak, soruşturmanın başından itibaren ciddi eksiklikler bulunmaktaydı.

Bu bağlamda, AİHM, ölüm mahallinin çiziminin kesinlik ve detaydan yoksun olduğunu, civardaki kahveye hiçbir atıfta bulunulmadığına işaret eder. Kahvedeki kişilerin soruşturma yetkilileri tarafından sorgulanmadığını dikkatle not eder. Yine, ölüm mahalli civarındaki kişilerden ifade alınmış olduğu da görülmemektedir. Ayrıca, soruşturma belgelerinden, başvuranlar tarafından katillerin uzaklaşmak için kullandıkları iddia edilen otomobili belirlemek için herhangi bir çaba gösterildiği de ortaya çıkmamaktadır. Dolayısıyla, AİHM, soruşturmanın tümünün, atılan adımların yetersiz ve kesin olmayan anlatımıyla tanımlandığını gözlemler.

AİHM, ayrıca, olay mahallinde bulunan kovan ve mermilerde yapılan balistik muayene sonucunda, bunların Şehmus Bal isimli bir teröristin elinde bulunan bir silahla

uyuştuğunun ortaya çıktığını da not eder. Ancak, soruşturma, Dr. Ayhan'ın öldürülmesinde bu kişinin olaya karışmış olması ya da sözkonusu silahın diğer potansiyel saldırganlar tarafından kullanılmış olması ihtimalini belirlemek için soruşturmayı genişletmeye yönelik hiçbir adım içermemekteydi.

Ölen kişinin cesedinde, bir Cumhuriyet Savcısının varlığında, iki pratisyen hekim tarafından yapılan *post-mortem* muayeneye ilişkin olarak, AİHM, bu muayeneden sınırlı adli tıbbi bilgi elde edildiğini not eder. Hiçbir adli tıp uzmanının bulunmamasını, tam otopsi yapılmamış olmasını ve cesedin fotoğrafının çekilmemiş olmasının müessif olduğu kanısındadır.

Daha önce de not edildiği üzere, Hükümet büyük ölçüde, merhumun Hizbullah mensupları tarafından öldürüldüğü görüşüne dayanmıştır. Bu bağlamda, bir dizi cinayetle suçlanan Hizbullah üyelerinden alınan, doktorun öldürülmesi talimatını verdikleri ve onu öldürdüklerini teyit eden ifadelerle işaret etmiştir.

Ancak, bu konuda doğrunun tespit edilmesi amacıyla anlamlı bir soruşturma yürütülmediği anlaşılmaktadır. Elinde mevcut olan belgeleri göz önünde tutarak, AİHM, Hizbullah üyeleri veya diğer grupların kendisi için tehlike oluşturup oluşturmadığının tespit edilmesi amacıyla müteveffanın geçmişine veya siyasi ilişkilerine yönelik bir soruşturmanın yürütülmemiş olduğunu tespit etmiştir. AİHM, polis tarafından sorgulandıklarında şüphelilerin Dr. Ayhan'ı öldürmüş olduklarını itiraf ettiklerini ancak daha sonra sözkonusu ifadelerin baskı altında alınmış olduğunu iddia ederek Cumhuriyet Savcısı ve Hakim önünde bu ifadelerin doğruluğunu reddettiklerini kaydetmektedir. Her halükarda, sözkonusu cezai soruşturmanın, çabuk ve kapsamlı olmaması nedeniyle itina ile yürütüldüğü söylenemez.

Yukarıda belirtilenlerin ışığında, AİHM, Dr. Ayhan'ın öldürülmesi sırasında mevcut olan şartlara yönelik olarak ulusal makamların yeterli ve etkili bir soruşturma yürütmediklerini değerlendirmiştir. AİHM, dolayısıyla, Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin itirazını reddetmiş ve dava usulüne ilişkin olarak 2. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.

III. AİHS'NİN 13. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, AİHS'nin 13. maddesi anlamı dahilinde etkili bir başvuru yapabilme haklarından mahrum bırakıldıklarından şikayetçi olmuşlardır. Sözkonusu madde şöyledir:

“Bu Sözleşme’de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.”

Başvuranlar, Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın öldürülmesine yönelik olarak yetkililerin etkili bir soruşturma yürütmediklerini ileri sürmüşlerdir. Yetkili mahkemelere erişimlerinin reddedildiğini zira Dr. Ayhan'ın öldürülmesinin resmi Devlet politikasının bir parçası olduğunu iddia etmişlerdir.

Hükümet, başvuranların iddialarını reddetmiş ve başvuranların şikayetlerine yönelik olarak yetkililerin çok titiz ve etkili bir soruşturma yürütmüş olduklarını ileri sürmüştür.

AİHM, AİHS'nin 13. maddesinin, AİHS hakları ve özgürlüklerinin esasını yürürlüğe koyacak bir hukuk yolunun ulusal düzeyde erişilebilirliğini, yerel yasal düzende her ne şekilde sağlanabilirse sağlansın, güvence altına aldığını yineler. Dolayısıyla, 13. maddenin amacı, AİHS uyarınca "savunulabilir bir şikayet" in esasının çaresine bakabilecek ve yerinde bir telafi sağlayabilecek iç hukuk yolu hükmünü şart koşturur, bununla beraber, Sözleşme'ye taraf olan Devlet'lere bu hüküm uyarınca AİHS yükümlülüklerine uyma şekillerine ilişkin bir miktar takdir hakkı tanınmaktadır. 13. madde uyarınca yükümlülüğün kapsamı, başvuranın AİHS uyarınca yaptığı şikayetin niteliğine bağlı olarak değişir. Bununla beraber, 13. madde tarafından şart koşulan hukuk yolu, uygulama ile birlikte usulde de "etkili" olmalıdır, özellikle, hukuk yolunun uygulanması, sorumlu Devlet'in yetkililerinin fiiliyatları veya ihmalleri tarafından haksız olarak engellenmemelidir (bkz., yukarıda anılan, *Aksoy*, s. 2286, § 95; *Aydın – Türkiye*, 25 Eylül 1997 tarihli karar, *Reports* 1997-VI, ss. 1895-96, § 103; yukarıda anılan, *Kaya*, § 106).

Yaşamı koruma hakkının temel önemi gözönünde tutulduğunda, 13. madde, uygun olduğu hallerde tazminat ödenmesine ek olarak, öldürme eyleminden sorumlu kişilerin teşhis edilmesi ve cezalandırılmasını ve şikayetçinin soruşturma sürecine etkili katılımını sağlayabilen tam ve etkili bir soruşturmayı gerektirir (bkz., yukarıda anılan, *Kaya*, ss. 330-31, § 107).

AİHM, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde Devlet görevlilerinin başvuranın eşinin öldürülmesini gerçekleştirdiği veya bu olaya karıştıklarının kanıtlandığını tespit etmemiştir. Ancak, içtihadına göre, bu durum, 2. madde bağlamında yapılan şikayetin, 13 maddenin maksadı bakımından "savunulabilir" bir şikayet olmasını engellemez (bkz., yukarıda anılan, *Orhan* § 386; *Boyle ve Rice- İngiltere*, 27 Nisan 1988, Seri A no. 131, s. 23, § 52; yukarıda anılan *Kaya*, ss. 330-31, § 107 ve yukarıda anılan *Yaşa* § 113).

Dolayısıyla, yetkililerin Dr. Ayhan'ın öldürülmesine ilişkin koşullara yönelik etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunmaktaydı. Yukarıda belirtilen gerekçelerden dolayı, 2. madde yükümlülüklerinin gerektirdiklerinden daha kapsamlı olan 13. maddede yer alan yükümlülükler uyarınca etkili bir cezai soruşturmanın yürütülmediği düşünülebilir (bkz. yukarıda anılan *Orhan* § 387 ve yukarıda anılan *Tanrıkulu* § 119).

Dolayısıyla, AİHM, AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiği kararına varmıştır.

IV. AİHS'NİN 2. VE 13. MADDELERİ İLE BAĞLANTILI OLARAK 14. MADDENİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, Dr. Ayhan'ın, AİHS'nin 14. maddesine aykırı olarak Kürt kökeni nedeniyle öldürülmüş olduğu konusunda şikayetçi olmuşlardır. Söz konusu madde şöyledir:

"Bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayırımcılık yapılmadan sağlanır."

Başvuranlar, Dr. Ayhan'ın solcu siyasi görüşlere sahip olması ve Kürt kökenli vatandaşların hakları konusunda Devlet politikalarına muhalif olması nedeniyle öldürülmüş olduğunu iddia etmişlerdir.

Hükümet bu konularla ilgili olarak görüşte bulunmamış, sadece şikayetlerin somut temelini yalanlamıştır.

AİHM, başvuranların iddialarını kendisine sunulan delillerin ışığında incelemiş ancak bu iddiaları asılsız bulmuştur. Dolayısıyla, AİHS'nin 14. maddesi ihlal edilmemiştir.

V. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. maddesi şöyledir:

“ Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören tarafın hakkaniyete uygun bir surette tatminine hükmeder.”

A. Maddi tazminat

Başvuranlar, Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın Devlet görevlileri tarafından öldürülmesi sonucu maruz kaldıkları maddi zarara ilişkin olarak 2.364.800.000.000 Türk Lirası (1.465.000 Euro) talep etmişlerdir. Bu miktarın, Dr. Ayhan'ın gelir kaybını ve müteveffanın ailesi tarafından yapılan masrafları kapsadığını ileri sürmüşlerdir.

Hükümet, başvuranların taleplerini destekleyici herhangi bir delil sunmadıklarını ve başvuranlar tarafından talep edilen miktarın davanın şartlarında haklı bir mazerete dayanmadığını ileri sürmüştür.

AİHM, AİHS ihlali oluşturan konular ile başvuranlar tarafından sözde maruz kalınan maddi zarar arasında bir sebep sonuç ilişkisi olmadığını gözlemlemiştir (bkz. *Tepe – Türkiye*, no. 27244/95, § 212, 9 Mayıs 2003 ve *Adalı – Türkiye*, no. 38187/97, § 284, 31 Mart 2005). Dolayısıyla, başvuranların bu başlık altındaki talebini reddetmiştir.

B. Manevi tazminat

Başvuranlar, Dr. Ayhan'ın öldürülmesinin sonucu yaşadıkları büyük sıkıntı ve acının tazmini için manevi zarara ilişkin olarak yukarıda belirtilen miktarla aynı miktar olan 2.364.800.000.000 (1.465.000 Euro) Türk Lirası talep etmişlerdir.

Hükümet, başvuranların Dr. Ayhan'ın ölümünde Devlet'in parmağı olduğunu kanıtlayamadıklarını ve tazminat taleplerini yerel bir makama sunmadıklarını belirterek, başvuranların taleplerini, abartılı olması ve haksız iktisaba yol açmasının muhtemel olması nedeniyle reddetmiştir.

AİHM, yetkililerin, AİHS'nin 13. maddesine ve AİHS'nin 2. maddesi uyarınca olan dava usulüne ilişkin yükümlülüğe aykırı olarak başvuranların akrabasının öldürülmesine ilişkin koşullara yönelik etkili bir soruşturma yürütmemiş olduklarını tespit ettiğini yinelemektedir. Yerleşik içtihadı ışığında (bkz., diğerlerinin yanı sıra, yukarıda anılan, *Tanrıkulu* § 138) ve dava şartlarını göz önünde tutarak, AİHM, ödeme günündeki kur üzerinden Türk Lirası'na dönüştürülmesi ve başvuranların banka hesabına yatırılması üzerine 21.800 Euro tazminat ve tabi olabilecek her türlü verginin ödenmesine karar vermiştir.

C. Mahkeme masrafları

Başvuranlar, bir miktar belirtmeden, AİHM'ye, başvurunun yapılmasındaki ücretler ve masraflar karşılığı tazminat talebinde bulunmuşlardır. Birinci başvuranın yeni temsilcileri Ali Uluk ve Hasan Erdoğan, AİHS'nin 41. maddesi uyarınca herhangi bir talepte bulunmamışlar; ancak, başvuranların ilk temsilcileri Medeni Ayhan ve Metin Ayhan Erdoğan AİHS kurumlarında bu davanın hazırlanması ve sunulmasında yapılan mahkeme masraflarına karşılık taleplerde bulunmuşlardır. AİHM'den, 250 saatlik adli çalışmayı karşılamaya yeterli miktarda tazminat talep etmişlerdir. Buna ek olarak, çeviri ve özet masrafları ile birlikte telefon görüşmeleri, posta, fotokopi ve kırtasiye gibi arazi masraflara karşılık 1.500.000.000 Türk Lirası (yaklaşık 930 Euro) talep etmişlerdir. Başvuranların ilk temsilcileri Medeni Ayhan ve Metin Ayhan Erdoğan, birinci başvuran tarafından davanın son aşamasında haksız yere görevden alındıklarını ve bu nedenle bu başlık altında ödenmesine karar verilecek olan tazminatın ayrı olarak kendi banka hesaplarına ödenmesi gerektiğini iddia etmişlerdir.

Hükümet, destekleyici herhangi bir delil olmadığına göre yukarıda belirtilen taleplerin asılsız olarak reddedilmesi gerektiğini ve her halükarda bu masrafların zorunlu olarak yapılmadığını ve abartılı olduğunu ileri sürmüştür.

AİHM, başvuranların, AİHS uyarınca olan şikayetleri konusunda amaçlarına ancak kısmen ulaştıklarını kaydetmektedir. Ancak, sözkonusu davanın, detaylı inceleme gerektiren karmaşık hukuki ve olgusal konular içerdiğini belirtmektedir. Bu bağlamda, AİHM, AİHS'nin 41. maddesi uyarınca, ancak zorunlu olarak ve gerçekten yapılan mahkeme masraflarının ödenebileceğini yinelemektedir. AİHM, bu davada bütün mahkeme masraflarının zorunlu olarak ve gerçekten yapıldığı konusunda ikna olmamıştır. Özellikle, başvuranların ilk temsilcileri tarafından öne sürülen toplam adli çalışma saatini (250 saat) abartılı bulmuştur. Çeviri masrafları ve idari masraflar hususunda, AİHM, bu masrafların zorunlu olarak ve gerçekten yapılmış olduğunun kabul edilebileceğini değerlendirmektedir. Ayrıca, birinci başvuranın davanın son aşamasında Ali Uluk ve Hasan Erdoğan tarafından temsil edilmesi konusuna ilişkin olarak, AİHM, birinci başvuranın herhangi bir mahkeme masrafı yaptığının kanıtlanmadığını zira başvuranın yeni temsilcilerinin bu davada herhangi bir görüşte bulunmadıklarını tespit etmiştir.

Yukarıda belirtilenler karşısında ve başvuranlar tarafından öne sürülen iddiaların detaylarını göz önünde tutarak, AİHM, başvuranlara, eski temsilcileri Medeni Ayhan ve Metin Ayhan Erdoğan tarafından yapılan mahkeme masraflarına karşılık, ödeme günündeki kur üzerinden Türk Lirası'na dönüştürülmesi üzerine, Avrupa Konseyi tarafından adli yardım olarak ödenen 625,04 Euro hariç, 10.000 Euro tazminat ile tabi olabilecek her türlü verginin ödenmesine karar vermiştir.

D. Gecikme faizi

AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın kısa vadeli kredilere uyguladığı marjinal faiz oranına üç puan eklemek suretiyle elde edilecek oranın uygun olduğuna karar verir.

BU SEBEPLERLE, AİHM OYBİRLİĞİ İLE

1. Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin ön itirazının reddine;
2. Başvuranların akrabası Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın öldürülmesine ilişkin olarak AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edilmediğine;
3. Başvuranların akrabası Dr. Mehmet Emin Ayhan'ın öldürülmesine ilişkin koşullara yönelik olarak ulusal makamların yeterli ve etkili bir soruşturma yürütmemiş olmaları hususunda AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine;
4. AİHS'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine;
5. AİHS'nin 2.ve 13. maddeleri ile bağlantılı olarak 14. maddenin ihlal edilmediğine;
6. (a) Sorumlu Devlet'in, başvuranlara, aşağıdaki miktarları, AİHS'nin 44 § 2. maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde ödemesine:
 - (i) ödeme günündeki kur üzerinden Türk Lirası'na dönüştürülmesi ve başvuranların banka hesabına yatırılması üzerine 21.800 Euro (yirmi bir bin sekiz yüz Euro) manevi tazminat ve tabi olabilecek her türlü vergi;
 - (ii) başvuranların eski temsilcileri Medeni Ayhan ve Metin Ayhan Erdoğan tarafından yapılan mahkeme masraflarına karşılık, ödeme günündeki kur üzerinden Türk Lirası'na dönüştürülmesi üzerine, 625,04 Euro (altı yüz yirmi beş Euro dört cent) hariç, 10.000 Euro (on bin Euro) tazminat ve tabi olabilecek her türlü vergi;
- (b) yukarıda belirtilen üç aylık sürenin aşılmasından ödeme gününe kadar geçen süre için yukarıdaki miktarlara Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;
7. Başvuranların adil tazmin talebinin kalanının reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İngilizce olarak hazırlanmış ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77 §§ 2 ve 3. maddesi uyarınca 27 Haziran 2006 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

T.L. EARLY
Yazı İşleri Müdürü

Nicolas BRATZA
Başkan

